

УДК 82.09(47+57):7.038.5.041.8-057.16

Уляна ФЕДОРІВ

м. Львів

fedoriv_ulyana@yahoo.com

«ГОЛОВНІ ГЕРОЇ» СОЦРЕАЛІСТИЧНИХ ТЕКСТІВ: ГЕРОЙ-РОБІТНИК

У статті увагу зосереджено на складній та неоднозначній проблемі сучасного літературознавства – дискурсі соцреалізму, актуальність якого не є даниною моді, а нормальним процесом пере-прочитання канону української літератури, невід’ємною частиною якої була і соцреалістична література. Увагу головно зосереджено на ролі образу героя-робітника в соцреалістичному тексті, що утвердився в масовій свідомості за допомогою пропаганди та агітації.

Простежується роль радянської влади у процесі селекції міфів, відповідно до яких і формувалось стереотипне сприйняття радянських героїв та укладався такий образ, який би підходив до владного пазла «історичної правди».

Ключові слова: герой-робітник, соцреалізм, соцреалістичний канон, ідеологія, «нова людина».

Дослідження особливостей текстотвірного канону українського соцреалізму вимагає детального аналізу антропологічної концепції «нової людини». Радянська система задля побудови «світлого майбутнього» потребувала «нової людини», тому і не дивно, що всі сили було кинуто на утвердження «нового антропологічного типу», що став ідеологічним проектом радянської влади, метою якої було перекодування людини, створення нових стереотипів та нових поведінкових програм. Література стала частиною політичного проекту, що мав на меті створення «нової людини» як людини системи. Соцреалістичний літературний герой став центральним текстотвірним механізмом та визначав систему соцреалістичного канону.

Проблема творення радянської людини, її виховання та «перековки» тісно пов’язана з проблемою репрезентації іконографії, яка базувалася на визначеній владою концепції «нової людини» [24, 16–17], що формувала образ радянського героя, який був ідеологічно зумовлений і визначався партійною верхівкою. У радянському героєві влада вбачала творця «нового щасливого радянського майбутнього»: «Нові герої радянської літератури – пролетарські революціонери, рядові працівники, будівники соціалістичного будівництва, творці і воїни, виховані комуністичною партією, по суті являють собою новий тип суспільної людини. У своїй праці і боротьбі вони натхненні ідеєю любові до трудящих людства, пройняті духом колективізму і є найяскравішими виразниками соціалістичного гуманізму» [12, 16]. У цьому контексті варто зупинитись на одному із основних типів у пантеоні радянських героїв – герої-робітнику.

Потреба пере-прочитання та пере-осмислення соцреалістичної літератури – одне з ключових завдань сучасного літературознавства. Теоретико-літературознавчі здобутки в цій царині досить вагомі. Так до розгляду естетичних та ідеологічних параметрів соцреалістичного канону зверталися В. Кандинська [13; 14], І. Захарчук [11], Н. Ксьондзик [19]; проблема генези і типології соцреалізму стали предметом аналізу окремих праць Т. Гундорової [5], Л. Медведюк [20]; вивченню соцреалізму як масової культури присвячені розвідки Т. Гундорової [6] та Т. Свербілової [22; 23]; окремі жанри соцреалістичного канону досліджували Н. Бернадська [2; 3] та О. Філатова [27; 28]. Однак у дослідженні соцреалістичного дискурсу залишається чимало «білих плям», що потребують уважного вивчення, зокрема й аналіз типології радянських героїв. Актуалізація дискурсу про радянське є вкрай необхідною, адже надаючи нових значень та переосмислюючи соцреалістичний спадок, літературознавство відкриває контексти для нових інтерпретацій та нові горизонти для подальших теоретичних студій.

У фокусі нашого дослідження – особливості функціонування героя-робітника як одного з домінуючих образів соцреалістичних текстів, його місце в типологічній системі текстотвірного канону української соцреалістичної літератури.

На початку ХХ століття великої ваги набуває економічна теорія та ідея актуалізації праці як одного із основних чинників розвитку економіки. Тотальний розрив між людиною і працею не вписувався в реалії нового світу, то-

му потрібні були нові соціально-економічні відносини, де б праця набула іншого значення. Прикладом такої актуалізації слугувала теорія Карла Маркса, яка була надзвичайно популярною в СРСР. Праця стає домінантою в розбудові нового світу та у формуванні нових суспільних відносин. Усі мусять працювати, а навіть більше – всецільно відчувати потребу праці. Тому абсолютизацію та героїзацію праці радянські люди не сприймали як щось екстраординарне, а радше навпаки: працю тлумачили як природний процес функціонування людини. Тому і не дивно, що на зламі 20–30-х рр. все більшої популярності набувають твори на виробничу тематику, що стали «художнім» втіленням завдань партії щодо «правдивого, історично-конкретного зображення» звершень героїв-трудівників (наприклад, «Інтеграл» та «Роман міжгір'я» Івана Ле, «Макар Діброва» Олександра Корнійчука, «Море відступає» і «Зоряна фортеця» Олексія Донченка, «Мехзавод» Леоніда Смілянського, «Інженери» Юрія Шовкопляса, «Кварцит» Олеса Досвітнього, «Народжується місто» Олександра Копиленка, «Крила» Вадима Кузьміча, «Лихобор» Вадима Собка, «Петро Роман» та «Перша весна» Григорія Епіка, «Блакить» Юрія Бедзика, «На-гора» Миколи Ледянки тощо). Тексти такого плану мали виконувати пропагандистську роль, впливати на масову свідомість радянського читача, допомагати на «трудовому фронті соціалістичного будівництва»: «...відбити досягнення героїчного колективу ... допомогти кращим ударникам виробництва стати до літературної роботи, самим розповісти про свої досягнення та про свої перемоги» [24, 17]. Аналізуючи особливості такого жанру, можемо погодитись з Оксаною Філатовою, яка вказує на такі ознаки, як ідейно-тематична кореляція з партійними установками та приписами; партійна приналежність авторів виробничих жанрів до компартії; пряме відтворення процесу індустріалізації СРСР [27, 26].

Керуючись лозунгами про п'ятирічки та стаханівський рух, позитивно марковані герої-робітники бачили працю як єдине джерело сили творення нового щасливого майбутнього («...своєю важкою працею ми будемо великий завод, нове місто, а разом із ним і нове життя» [8, 197]), а образ ударника-трудівника став традиційним у соцреалістичних текстах; робітник стає одним із визначальних антропологічних типів радянської дійсності.

Присвоєння статусу «нової людини» героям стаханівського руху може розглядатися як свого роду ритуальне возвеличення людей, яким відводилась роль «титанів» праці. Люди почали себе асоціювати з гвинтиками велетенської машини, вони відчували свою причетність до держави, свою потрібність на «трудовому фронті», який є не менш важливим, аніж оборонно-військовий. «*Ти знаєш, що таке зараз – дати вугілля державі? Це бій. Це фронт*» [18, 101], – саме так стверджує Павло Кругляк з п'єси Олександра Корнійчука «Макар Діброва». Чи пригадаймо слова одного з героїв роману Григорія Епіка «Перша весна», уповноваженого окружкому партії Логвина: «*Справа колективізації, соціалістичної реконструкції нашої промисловості та сільського господарства не менш поважні завдання, ніж озброєний захист нашої більшовицької батьківщини*» [10, 34]. Саме такими «титанами» описує героїв-робітників у згаданому творі: «*Цех кипів робітничою енергією. Здавалося, кожний з робітників не думав ні про що, окрім своєї роботи, що, занурившись у неї, він не кине її, хоч би там що, що, прийшовши сюди, кожний з них не вийде з цеху доти, доки тут глухо гуде вогонь вагранки і летиться гаряча кров заліза, перетворена їхньою енергією на гарячий струм найкоштовнішого для молоді республіки металу*» [10, 187]. Герої виробничих романів – люди, які не втомлюються, які можуть працювати двадцять чотири години на добу, які готові відмовлятися від відпусток, нехтувати вихідним днем, аби тільки виконати «план»: «*Викликаємо всіх робітників, техніків та інженерів заводу на соціалістичне змагання: 1. Дайош у квітні 140 % продукції! 2. Жодного ухилення від державних стандартів! Наздоженемо й випередимо найрозвиненіші капіталістичні країни світу!*» [30, 162].

Принагідно варто зазначити, що територією перебування нового радянського героя, окрім фронту, є територія заводу чи фабрики. Саме територія підприємства стає «рідною домівкою», а трудовий колектив – «родиною». Часто успіхи «трудового колективу» прирівнювалися до особистого щастя, адже радянська система роками працювала на знеособлення людини та витіснення особистісного простору, замінюючи пріоритети людини на державницькі та партійні, де домінуючими є відчуття причетності до здійснення радянського «ми» як меганароду та побудови нового суспільства. Зрештою справу маємо і з одержавленням осо-

бистого простору, в якому партія стала «батьком», «опікуном», «наставником» радянської людини, а героїв соціалістичної праці перетворюють з індивідів у частину колективу (пригадаймо традиційну радянську тезу «варитися в колективі», «перетворитися із заліза в сталь»). Навіть мрії людини пов'язані із працею і планом виконання завдань п'ятирічки: *«Кіндрат. Спасибі. Спасибі. Хочу тобі, Павле Софроновичу, відкрити одну свою мрію. / Павло. Яку? / Кіндрат. Думаю виконати свій п'ятирічний план за півтора року. Макар Іванович обіцяв так організувати роботу в нашій бригаді, щоб моя мрія збулась. / Павло. Хочеш рекорд дати? / Кіндрат. План хочу дати. Завтра на партійних зборах дам слово комуніста»* [18, 93].

Звертає увагу й інша цікава деталь: особливістю текстової просторовості соцреалізму є її керованість та обмеженість (завод, фабрика, колгосп і т. п.). Такий простір у літературознавстві називають згуртованим: «...існує просторова викривленість, яку можна було б визначити як «хворобу простору». Вона і є головною причиною ентропічної тенденції, яка виявляється у згортанні простору» [9, 319]. Так, опозиція колективний/приватний є однією з основних у просторових схемах творів радянської літератури. У даному випадку маємо ситуацію маргіналізації приватного простору. Євгеній Добренко у статті «Соцреалізм і світ дитинства» визначає кілька просторових рівнів, у яких існує людина в тоталітарній культурі: простір нагляду та контролю; простір терору; простір насильства; простір нормалізації [7]. Зауважимо також, що усі просторові форми соцреалістичного тексту реалізуються в рамках колективного буття: події розгортаються чи на об'єктах реалізації плану п'ятирічок, чи на території, що служить колективним бар'єром захисту країни (фронт, лінія окопів тощо). Так, описуючи місто в романі «Людина і зброя», Олесь Гончар малює простір, що визначається як територія колективу, але в жодному випадку як приватна: *«Заводи й заводи. Проміж ХПЗ, «Серп і Молот», ХЕМЗ, тракторний кудись у далеч, на Чугуївський тракт, стелиться їхня путь ... Місто барикад, бастион заводів, фортеця сили індустрійної...»* [4, 54].

Приватний простір повністю виведено з поля актуальності. Рідко в соцреалістичних текстах знайдемо описи приватного життя, інтимних стосунків, предметів особистого інтер'єру тощо. Події переважно відбуваються у межах

фабрично-заводського простору, а зв'язок героїв із топосом дому та сім'ї майже втрачений. Тому погоджуюсь із тезою Ірини Констанкевич, яка, аналізуючи проблеми автобіографічного письма в українській прозі 20–30-х рр. ХХ ст. [17], увагу акцентує на обмеженості приватного елемента в текстах радянського періоду, адже «речники соціалістичного реалізму як методу радянської літератури затаврували психологізм і психоаналіз, уважаючи це пресловутим «дрібнотем'ям» і «самокопанням». Нюансування душевних переживань радянська література сприймала передовсім як знак розкладу, невміння досягнути важливості суспільно значущих речей» [17, 357]. Так, згадаймо Мирона Горлова, директора авіаційного заводу, героя драми «Фронт» Олександра Корнійчука, якого хвилює лише розвиток радянської промисловості, а не честь та добре ім'я рідного брата: *«...заводи працювали погано, тому, що майже всюди сиділи «авторитетні» і самозакохані невігласи, і коли б ЦК партії не повернув круто, не настановив інженерів, техніків, досвідчених людей на чолі підприємств, то робітники, безумовно, сказали б: «Ану вас до бісової матері з вашими старими «авторитетними» людьми, коли господарювати не вмієте»* [19, 238]. Для справедливості слід зазначити, що на початках становлення соцреалізму в текстах ще були такі «помилки», де можна було простежити і психологізм, і душевні коливання, і особисті драми героїв. Так, у романі Григорія Епіка «Перша весна» автор досить детально описує внутрішні переживання «учасників» любовного трикутника Васси, Варі та Сергія. Та навіть більше – письменник уводить у текст уривки з особистого щоденника героїні, передсмертну записку Голубенка, адресовану синові, дає детальні описи його внутрішніх монологів: *«Сергій відчув себе страшно самотнім. Біль глибоко в'ївся в його істоту, шарпнув серце, воно застрибало і, сильно хилитнувшись, немов нараз зупинилося. Рівні Сергійові рамена важко й не часто засіпалися: він плакав»* [10, 79].

Стратегічно важливими у становленні героя-ударника були процеси так званого загартування та перековки заради того, щоб стати кращим, долучитися до «великої сім'ї», стати членом «трудового колективу». У прямому значенні термін «загартування» означає обробку матеріалу через нагрівання та його швидке охолодження для більшої міцності. Символічний процес загартування та перековки радян-

ської людини тлумачиться як єдино можливий спосіб почати новий етап у житті, бути причетним до створення нового суспільства, врешті-решт стати новою людиною; працю трактують як єдино правильний шлях до самовдосконалення, але домінуючим компонентом тут виступає процес жертвоприношення-себе. Прямим доказом, що саме «перековка» була самоціллю радянської людини, свідчить епізод із роману Григорія Епіка «Петро Ромен»: *«Прийшовши на завод, він перетягав десятки тисяч пудів вугілля, перекидав сотні кубометрів землі, віддав йому увесь юнацький запал, всю пристрасть. Помножені на невтомну громадську роботу, пильне навчання у вечірньому технікумі та комсомольський квиток, вони **викували** (виділення моє – У. Ф.) з нього не тільки твердого комунара, але й першорядного інженера»* [11, 53]. Ось так – в одному реченні – влада розписала увесь життєвий план «нової радянської людини», яка піддалася процесові перетворення, а точніше перековки. Чи згадаймо епізод з роману Олександра Копиленка «Народжується місто»: вагітна Марфа працює до останнього, аби допомогти на «трудоному фронті» побудови нового суспільства. І це свідомий вибір, навіть у тлумаченні радянської влади «героїчний», адже для тоталітарних суспільств характерний культ героїчного міфу. У цьому контексті варто зазначити, що герой соцреалістичного твору живе за темпоральними законами абсолютного часу, який є «набором елементів етикету, що контролює об'єктивний час і через нього проникає у суб'єктивний час нарративу» [1, 588]. Тут час не є індивідуальним, а колективним, єдиним для усіх громадян СРСР, причому рамки приватного буття штучно зменшені, а інколи навіть дискредитовані, бо «більшовик – герой нашої літератури і нашої епохи – це людина, яка змінює світ, людина діюча, вольова, чиї дії наповнені високою лєнінсько-сталінською ідейністю, людина, яка росте в боротьбі, людина, для якої особистим, кривим ділом є щастя усього народу, щастя нашої прекрасної і щасливої батьківщини, для захисту якої він віддавав, віддає і готовий віддати всі свої сили, свої здібності, свої таланти» [16, 347]. Особливої уваги заслуговує і аналіз лексико-семантичного поля, що закріпився за героями-трудівниками. Так, їм приписують «сталеві» епітети, «металургійні» метафори, «залізні» символи тощо. Ось до прикладу епізод з роману «Перша весна» Григорія Епіка: *«У ливарному*

цеху нерівно гоїдався звичайний гамір. Робітники, наче казкові люди з якихось далеких невідомих країн, швидко рухалися біля форм та вагранок, перекидали тисячі тонн землі й заліза, роздмухували суцільну вогняну масу трьох печей, пробивали величезними коцюбам їхні круглі черева й спокійні, як кухарі біля холодних казанів, випускали з них племінну кров сталі. Вона лилась із печей рівним білим струмом, осипала увесь цех густими бризками іскор і швидко випнювала товсті кухлі» [10, 186–187].

Попри те прикметно, що для соцреалістичних текстів праця радянської людини набула ознак естетичної категорії, адже вона причетна до моменту творення «прекрасного», «щасливого», «кращого», «світлого». Саме праця причетна до організації та упорядкування світу після великого хаосу. Недаремно радянські критики неодноразово у своїх дослідженнях наголошували, що «сприймати працю як красу навчила людей головним чином радянська реалістична література. Це завоювання виходить з принципового ставлення до праці: в соціалістичному суспільстві труд із проклятого став рідкісним і бажаним, став справою честі й героїства і, отже, повністю, увійшов у сферу прекрасного» [13, 38]. Так, у романі Вадима Собка «Лихобор» автор порівнює роботу монтажника зі скрипалем, який настроює інструмент, причому для змалювання літака та його деталей використовує «естетизовану» метафору: *«Хвостате оперення літака скидалось на вельтенську срібну квітку. Монтажник з таврувальним ключем у руках настроював його, як музикант скрипку, домагаючись цілковитої рівноваги напруження між усіма трьома пелюстками – кілем і стабілізаторами»* [26, 265]. У контексті останнього прикладу цікавим видається трактування Валентини Хархун «праці як творчості»: «Радянський тоталітаризм, доволіно інтерпретуючи марксизм, виводить працю із сфери матеріального виробництва, у якій протиставлялася праця і насолода, проголошуючи перетворення труда у творчість, а трудівника – у художника» [29, 321]. Показовою у даному контексті буде розмова між шахтарями з п'єси Олександра Корнійчук «Макар Діброва», де останні називають себе *«художниками свого діла»* [18, 102], чи слова Марти, яка шахтарське життя називає *«книжкою найцікавішою, а може, й більше...»* [18, 121].

Очевидним є те, що в радянський час праця була чи не єдиним джерелом радості та насолоди

ди, вона замінила особисте щастя та інтимне життя. Нерідкими епізодами в соцреалістичних текстах є сімейні конфлікти та навіть розлучення саме через роботу. Так, у згаданій п'єсі Олександра Корнійчука Павло і Ольга розходяться через доповідь дружини про високий травматизм на шахті, де керував чоловік, адже це її професійна честь – дбати за «високу соціалістичну культуру праці» [18, 100].

Аналіз корпусу текстів на виробничу тематику дає підстави стверджувати, що в художньому моделюванні світу радянської людини пріоритетна роль належить авторові як реалізаторові спецзамовлення влади, яка визначала працю рушійним фактором формуванням «людини нового типу» соціалістичного суспільства. Отож другим вагомим типом радянських героїв став герой-робітник, за яким закріплювалися функції «творця» нового світу, перед яким поставало подвійне завдання – подолання виробничих труднощів та реалізація планів п'ятирічки, а з іншого боку – приглушення внутрішнього конфлікту всередині самого себе. Пропаганда та популярність такого типу героя визначала як тематичний пласт радянської літератури, так і жанрово-стильовий. Відтак у соцреалістичному каноні з'являється цілий масив текстів на виробничу тематику, нові жанри, нові типи оповіді, посилюється використання специфічної метафорики та символіки тощо, що, звичайно, сприяло утвердженню соцреалізму як «творчого» методу.

Фундаментальною в текстотвірному каноні соцреалізму є антропологічна концепція «нової людини», яка визначала стратегію соціальних відносин та суспільних перетворень. Використовуючи агіографічну житійну схему, що відображала усі етапи становлення святих (народження – дитинство – виховання (часто *перевиховання* під керівництвом наставника) – життя в ранзі святого – чуда (тобто суспільна користь діяльності) – символічна смерть), соцреалістичний текст означував антропологічний проект домінантним в утвердженні текстотвірного канону соцреалізму. Так, у процесі перековки радянська людина проходить кілька етапів: перетворення «людського матеріалу» в «ідеальну дитину», яка згодом під чітким керівництвом влади-наставника перероджується в «нову людину». У радянській агіографії ця «нова людина» часто представлена таким героєм, як герой-робітник. Саме такий тип героя забезпечував утвердження міфу про радянську

людину як людину нової формації, що побудує «світле майбутнє». Виконуючи роль політичних, культурних, інтелектуальних та моральних орієнтирів, герої-наставники «виковували» нове покоління, «чудесний сплав» нових людей, вірних виконавців завдань партії. Героїзація радянської людини забезпечувала формування колективної ідентичності нового зразка, яка мала посилити денационалізацію та утвердження «*homo sovieticus*».

Список використаних джерел

1. Балина М. Дискурс времени в соцреализме / Марина Балина // Соцреалистический канон / [под общ. ред. Х. Гюнтера, Е. Добренко]. – СПб. : Академический проект, 2000. – С. 585–595.
2. Бернадська Н. Канон соцреалістичного роману / Ніна Бернадська // Слово і Час. – 2005. – № 2. – С. 44–52.
3. Бернадська Н. Український роман: теоретичні проблеми та жанрова еволюція / Ніна Бернадська. – К. : Академвидав, 2004. – 368 с.
4. Гончар О. Людина і зброя / Олесь Гончар ; [передм. О. Кундзіча]. – К. : Укр. письменник, 1994. – 287 с.
5. Гундорова Т. Замість передмови, або Соцреалізм між модерном і авангардом / Тамара Гундорова // Українська драма 30-х рр. як модель масової культури та історія драматургії у постатях / Тетяна Сverbілова, Людмила Скорина. – Черкаси : Маклаут, 2007. – С. 4–17.
6. Гундорова Т. Соцреалізм як масова культура / Тамара Гундорова // Сучасність. – 2004. – № 6. – С. 52–66.
7. Добренко Е. Соцреалізм і мир дитинства / Евгений Добренко // Соцреалистический канон / [под общ. ред. Х. Гюнтера, Е. Добренко]. – СПб. : Академический проект, 2000. – С. 31–40.
8. Донченко О. Зоряна фортеця / Олесь Донченко // Твори : в 6 т. / Олесь Донченко. – К. : Молодь, 1956. – Т. 1. – С. 186–367.
9. Евзлин М. Космогония и ритуал / Михаил Евзлин. – М. : Изд-во «Радикс», 1993. – 344 с.
10. Епик Г. Перша весна / Григорій Епик // Твори / Григорій Епик ; [упоряд. В. М. Омельченко ; вступ. ст. і приміт. О. В. Килимника]. – К. : Держлітвидав, 1958. – С. 25–352.
11. Епик Г. Петро Ромен / Григорій Епик. – Харків ; Одеса : Молодий Більшовик, 1932. – 391 с.
12. Захарчук І. Війна і слово: мілітарна парадигма літератури соціалістичного реалізму / Ірина Захарчук. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 407 с.
13. Історія української літератури : у 2 т. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – Т. 2 : Радянська література. – 742 с.
14. Кандинська В. Деякі аспекти естетики соціалістичного реалізму / Віра Кандинська // На пошану пам'яті Віктора Китастого : зб. наук. праць / [упоряд. В. П. Моренець]. – К. : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 274–282.
15. Кандинська В. Естетичні та ідеологічні параметри української соцреалістичної прози та драматургії 30-х-50-х років / Віра Кандинська // Молода нація. – 2005. – № 2. – С. 62–90.
16. Карлтон Г. На похоронах живых: теория «живого человека» и формирование героя в раннем соцреализме / Грегори Карлтон // Соцреалистический канон / [под общ. ред. Х. Гюнтера, Е. Добренко]. – СПб. : Академический проект, 2000. – С. 339–351.
17. Констанкевич І. Українська проза першої половини ХХ століття: автобіографічний дискурс / Ірина Констанкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 419 с.

18. Корнійчук О. Макар Діброва / Олександр Корнійчук // Драматичні твори / Олександр Корнійчук ; [вступ. ст., упоряд. і приміт. Д. Т. Вакуленко / ред. І. О. Дзевєрін]. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 272–318.
19. Корнійчук О. Фронт / Олександр Корнійчук // Драматичні твори / Олександр Корнійчук ; [вступ. ст., упоряд. і приміт. Д. Т. Вакуленко / ред. І. О. Дзевєрін]. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 221–271.
20. Ксьондзик Н. «Естетична» теорія соціалістичного реалізму / Наталія Ксьондзик // Літературознавчі обрії. – 2010. – Вип. 18. – С. 109–115.
21. Медведюк Л. Теорія соціалістичного реалізму як канон реалізоцентризму / Людмила Медведюк // Слово і Час. – 2003. – № 12. – С. 13–19.
22. Свербілова Т. П'єси Івана Кочерги та проблема соцреалізму як масової культури / Тетяна Свербілова // Слово і Час. – 2006. – № 10. – С. 8–21.
23. Свербілова Т. П'єси О. Корнійчука 30-х рр. з погляду масової культури («Загибель», «Платон Кречет», «В степах України») / Тетяна Свербілова // Слово і Час. – 2007. – № 12. – С. 34–47.
24. Складенко С. Створимо Магнітобуду літератури! / Семен Складенко // Глобус. – 1932. – № 11–12. – С. 17.
25. Смирнов И. Соцреализм: антропологическое измерение / Игорь Смирнов // Соцреалистический канон / [под общ. ред. Х. Гюнтера, Е. Добренко]. – СПб. : Академический проект, 2000. – С. 16–30.
26. Собко В. Лихобор / Вадим Собко. – К. : Рад. школа, 1981. – 267 с.
27. Філатова О. Український «виробничий» роман: текст і контекст / Оксана Філатова // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія філологічна. – 2011. – Вип. 208. – С. 21–28.
28. Філатова О. Український роман 20–30-х років ХХ століття: типологія авторської свідомості / Оксана Філатова. – Миколаїв : Ліон, 2010. – 484 с.
29. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі: генеза, розвиток, модифікації / Валентина Хархун. – Ніжин : ТОВ «Гідромакс», 2009. – 508 с.
30. Шовкопляс Ю. Вибрані твори : в 2 т. / Юрій Шовкопляс. – К. : Дніпро, 1973. – Т. 1 : Інженери : роман ; Оповідання. – 547 с.

Ulyana FEDORIV

Lviv

«THE PROTAGONISTS» OF SOCIALISTIC REALISM TEXT: HERO-WORKER

The paper deals with complex and ambivalent problem of modern literary criticism, namely, with the discourse of socialistic realism. Its actuality is not caused by the popular trend of researching. The article deals with the modeling role of the hero-worker in the socialistic realism text. This image was established in the mass consciousness by means of propaganda and agitation.

The role of Soviet power in the process of selection of myths which determined the stereotype perception of soviet hero and caused the forming of the image corresponding to the power puzzle of «historical truth» is observed.

Key words: hero-worker, socialist realism, socialist realism canon, ideology, «new man».

Ульяна ФЕДОРІВ

г. Львов

«ГЛАВНЫЕ ГЕРОИ» СОЦРЕАЛИСТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ: ГЕРОЙ-РАБОТНИК

В статье внимание сосредоточено на сложной и неоднозначной проблеме современного литературоведения – дискурсе соцреализма, актуальность которого не является данью моде, а нормальным процессом пере-прочтения канона украинской литературы, неотъемлемой частью которой была и соцреалистическая литература. Внимание сосредоточено на роли образа героя-рабочего в соцреалистических текстах, который утвердился в массовом сознании с помощью пропаганды и агитации.

Прослеживается роль советской власти в процессе селекции мифов, согласно которым и формировалось стереотипное восприятие советского героя и заключался такой образ, который бы подходил к властному пазлу «исторической правды».

Ключевые слова: герой-работник, соцреализм, соцреалистический канон, идеология, «новый человек».

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2017